

**GEZICHTSPUNTEN VOOR HET
SCHRIJVEN VAN GETUIGSCHRIFTEN**

Uit: 'Adaptief onderwijs voor Vrije Scholen' A. Jansen / G. Reijngoud
Uitgave: Begeleidingsdienst voor vrijescholen.
Maart 2002

GEZICHTSPUNTEN VOOR HET MAKEN VAN GETUIGSCRIFTEN

Doelstelling:

Een geordend overzicht geven van de opvattingen en ontwikkelingen voor het maken van getuig-schriften zoals die de laatste vijf jaar in de vrijescholen waar te nemen zijn.

Behandeld worden:

- **Doelstelling getuig-schriften.**
- **Over de vooruitblik.**
- **Over de terugblik.**
- **Over schoolafstemming m.b.t. onderwijsdoelen, LVS, eventuele toetsgegevens en handelings-plannen.**
- **Schoolafstemming over lay-out en waarop beoordeeld wordt alsmede de beoordelingscriteria.**
- **Werkafspraken.**
- **Ouderinformatie, vooraf en in latere stadia.**
- **Ideeën voor een plan van aanpak.**

Wat is de doelstelling van het getuig-schrift?

Het getuig-schrift geeft aan het eind van het schooljaar een duidelijk beschreven beeld over de schoolontwikkeling van de leerling van het afgelopen jaar (de terugblik) en een positief gestelde verwachting voor het volgend schooljaar (de vooruitblik).

In de terugblik worden twee elementen beschreven; allereerst het klimaat van de competentie, de autonomie en de relatie met anderen waarin het kind zich ontwikkelt. Vervolgens wordt een duidelij niet mis te verstaan overzicht gegeven van de ontwikkeling van het kind met betrekking tot het zich verwerven van vaardigheden. Met andere woorden: wat kan het en wat kan het niet.

In de vooruitblik probeert de leraar in een 'beeld', 'imaginatie', het kind een positieve blik op de toekomst te geven. Elementen als vertrouwen, zonnigheid, veiligheid, moed, ernst, relationele vaardigheid worden daar vaak teruggevonden.

Over de vooruitblik

Men wil een positief toekomstbeeld maken voor het kind. Ogenblikkelijk denkt men aan de inhoud van een tekst. Een dappere ridder, een zorgzame vader of moeder, een gelukkige afloop enzovoort. Het is echter de vraag of men de kracht van een toekomstbeeld uitsluitend moet zoeken in beelden die uit de periode- of vertelstof komen. Er ontstaat vaak het gevaar dat de beelden ontaarden in een zoetig moralistisch versje met 'bidprentkarakter'. Heinz Müller wijst ons op de kracht van de beelden van de meest basale menselijke ervaringen:

- De vier elementen aarde, water, lucht en vuur,
- De vier rijken, het minerale, het plantaardige, het dierlijke en het menselijke,
- De vier temperamenten, als vier soorten van vitaliteit,
- Het persoonlijk lot.

Dit alles wordt dan niet als een verhaal beschreven maar schetsmatig, met een uitgekiende systematiek voor het gebruik van bepaalde klinkers, medeklinkers en ritmen als trochae, jambe, anapest, creticus, dactylus, amfibrachus, spondae tot aan de hexameter toe.

Informatie hierover staat in het boekje van Heinz Müller 'Von den heilenden Kräfte des Wortes und den Rhythmen' (Ausgabe Freies Geistesleben) en mijn boekje 'Leesonderwijs op de Vrije School' (uitgave Pentagon).

Tenslotte dient men zich te realiseren dat als men een beeld voor de toekomst wil geven aan het kind, dat het tamelijk onhandig is een beeld uit de leer- of vertelstof van het vorig schooljaar te geven. Op die wijze blijft een kind in, bijvoorbeeld de vierde klas, een jaar lang gekluisterd aan het beeld van bijvoorbeeld 'Mozes', terwijl in de klas de stemming van de Götterdämmerung rondwaart.

Over de terugblik

De terugblik kent twee lagen. Een wat meer subjectieve en een meer objectieve. In het subjectieve deel beschrijft de leraar vanuit zijn pedagogische ervaring wat hij dit jaar aan het kind heeft ervaren. Werd er flink gewerkt? Was de stemming zonnig of meer bewolkt? Hoe was het gesteld met de vriendschappen en de hulpvaardigheid; de gezondheid, het verbinden met de leerstof, de voorkeuren enzovoort. De bedoeling is dat de ouders en het kind een indruk krijgen van het reilen en zeilen van het kind gedurende het afgelopen schooljaar.

In het wat meer objectieve deel probeert de leraar zo duidelijk en ondubbelzinnig mogelijk informatie te geven over de vaardigheidsontwikkeling van het kind

Veel scholen hanteren daartoe tegenwoordig een doelstellingenkaart. De leraar beschrijft de inhoud van de perioden en de vaklessen met betrekking tot de dit jaar ten doel gestelde verworven vaardigheden. Dit heeft een drieërlei betekenis:

- De leraar hoeft maar één keer de doelen van het schooljaar te beschrijven. Een kopie van de 'doelenkaart' wordt aan ieder getuigschrift toegevoegd
- De school dient de jaardoelen op elkaar af te stemmen, hetgeen het transparant maken van de samenwerking en de organisatie in de school bevordert
- Ouders zijn goed op de hoogte van wat er dit jaar van de leerlingen werd verwacht en kunnen de leerresultaten van hun kind daar goed mee vergelijken. Dit kan veel informatieonduidelijkheid voorkomen.

Aan de hand van de doelstellingenkaart kan de leraar beschrijven welke vaardigheden het kind zich dit jaar heeft eigen gemaakt. Deze beschrijving dient kort en krachtig te zijn. Lange zinnen verhullen vaak te veel en roepen bij de lezer soms meer vragen op dan dat zij antwoorden geven.

Het is daarom van belang alle vakken volgens bepaalde waarnemingscategorieën te beschrijven. De volgende waarnemingscategorieën zouden gehanteerd kunnen worden:

- Engagement bij het vak
- Tempo
- Hulpvaardigheid
- Competentie
- Autonomie
- Verworven kennis (Is het doel gehaald? Zo nee, wat is wel gehaald?)
- Handschrift en verzorging van het werk
- Creativiteit

Voorbeeld rekenen vijfde klas:

Herhaald en geoefend werden de volgende vaardigheden:

- Zowel schriftelijk als mondeling optellen, aftrekken, vermenigvuldigen en delen met grote getallen.
- Redactiesommen met geld

Nieuwe leerstof was:

- Berekeningen in het metrieke stelsel gewichten (liters en kilo's) en afstanden.
- Lezen en samenstellen van grafieken, statistieken, diagrammen, schaalberekeningen en verhoudingen.
- Berekeningen van omtrek en oppervlakte.
- Hoofdrekenen handig rekenen met grote getallen, geld, breuken. Zowel de pure berekening als de in verhaalvorm gepresenteerde opdrachten.

- Optellen, aftrekken, vermenigvuldigen en delen van eenvoudige gewone breuken ($1/3$, $1/5$, $3/8$ niet $17/26$ enzovoort) werd aangeleerd en individueel geoefend.
- Decimale breuken werden aangeleerd aan de hand van het cijferend rekenen met grote getallen.
- De procenten werden geïntroduceerd aan de hand van signalen uit de samenleving. Zoals 25 % korting op spijkerbroeken bij Het Broekenpaleis enzovoort.

De kinderen worden in hun getuigschrift beoordeeld volgens het criterium:

Kunnen of niet kunnen. Als een kind de stof niet beheerst wordt aangegeven wat wel beheerst wordt.

De beoordelingscategorieën zijn:

- Beheerst het kind de stof.
- Hoe is de betrokkenheid van het kind bij de leerstof.
- De mate van competentie.
- De mate van autonomie.
- Het vermogen tot hulpvaardigheid.
- Verzorging van het werk (handschrift, overzicht).
- Het vinden van eigen creatieve oplossingen.

In het getuigschrift is van alle elementen een totaaloverzicht gemaakt. Men heeft daarmee een globaal overzicht over de leerontwikkeling van het kind over het afgelopen jaar.

Hoe beter en uitgebreider de doelenkaart is, hoe duidelijker de informatie over een kind gegeven kan worden.

Als men in een school eenmaal de doelenkaarten heeft, wordt het maken van getuigschriften het jaar er na een enorm stuk eenvoudiger. Dat betekent niet domweg de doelenkaart van het vorig jaar kopiëren, maar de basis is er.

Als in de school getoetst wordt, kan men overwegen de toetsresultaten bij de terugblik op te nemen. Daarbij dient dan wel op de doelenkaart de bedoeling van de toets worden genoemd. Ook de gegevens uit het gehanteerde leerlingvolgsysteem kunnen in aanmerking komen voor de terugblik, alsmede de resultaten van de gehanteerde individuele handelingsplannen.

Over schoolafstemming m.b.t. onderwijsdoelen, leerlingvolgsysteem, eventuele toetsgegevens en handelingsplannen

In de terugblik is voldoende informatie gegeven over de noodzaak van schoolafstemming als men besluit een doelenkaart enzovoort te hanteren. Hierbij een ernstig advies: wanneer in een school enkele leraren wel en anderen geen doelenkaart invoeren schaadt dat het beeld dat ouders hebben over het schoolconcept. Men geeft dan ruimte aan elementen in de school die stilzwijgend willekeur verkiezen boven transparantie.

Daarom, werk aan schoolafstemming, welk beleid daar ook uit voortvloeit.

******Schoolafstemming over lay-out en waarop beoordeeld wordt, alsmede de beoordelingscriteria**

Als een lezer van een getuigschrift zich rustig de tijd gunt om het beschrevene op zich in te laten werken is het 'gewone' schrijven in zinnen het meest effectieve stijlmiddel.

Als een lezer een snel overzicht wil hebben van de vaardigheden en verworvenheden is een in gehele zinnen verwoordt getuigschrift onpraktisch en onoverzichtelijk. Een goede lay-out voor het getuigschrift is daarom van belang.

Schoolafstemming is ook nodig om te weten of bij bijvoorbeeld een aardrijkskundeperiode naast de verworven inhoudelijke vaardigheden ook het handschrift, de spelling, het engagement enzovoort beschreven dienen te worden.

Bij de introductie van de doelstellingenkaart hierboven is een aantal beoordelingscategorieën genoemd. Het criterium daarbij is: kan het kind het, of kan het kind het nog niet. Dat getuigschriften met de hand geschreven moeten worden staat de laatste jaren onder grote druk. De PC maakt het werken veel eenvoudiger, overzichtelijker en makkelijker voor schoolafstemming en archivering. Natuurlijk kan men ook hier overwegen de vooruitblik toch te voorzien van een handgeschreven tekst.

Wat de lay-out betreft nog het volgende:

Het valt ons op dat als men een lay-out heeft als deze:

Handenarbeid
Vormtekenen
Euritmie

de leraren, door de lengte van de regels, zich laten verleiden lange zinnen te schrijven die meestal niet binnen de marges passen die het vakje toelaat. Men begint dan te pietepcuteren en komt in het vakje van een ander vak. De leesbaarheid, de aantrekkelijkheid en de effectiviteit van het getuigschrift worden daarmee onbedoeld gedevalueerd.

Beter is het in de lay-out de leraar te dwingen kernachtig, kort te zijn.

Voorbeeld:

Handenarbeid.	Vormtekenen	Euritmie
Kwaliteit werkstukken	Kwaliteit werkstukken	Kwaliteit van de geleerde vaardigheden
Afwerking	Afwerking	Betrokkenheid
Betrokkenheid	Betrokkenheid	Autonome creativiteit
Hulpvaardigheid	Hulpvaardigheid	

Werkafspraken

Het maken van getuigschriften wordt door de leraren ervaren als een (te) zware klus. Als men ziet hoe 'uitgeknepen' talloze collega's de vakantie ingaan, dan kan men dat slechts bevestigen. Dat zou toch anders moeten. Dit kan toch niet de bedoeling zijn?

Het kan anders en er is ook aan deze klus nog voldoende arbeidssatisfactie te beleven. Hoe? Schoolafgestemd spreken wij af dat wij in de weken van 17 t/m 28 juni dagelijks allemaal twee uur langer op school blijven om de terugblik van de getuigschriften te maken. Iedereen doet zijn uiterste best om die twee weken voor dit werk vrij te roosteren. Na een uurtje werken komt de hele groep bijeen voor een kop thee, een gezellig praatje en om afspraken te maken.. 'Wanneer kan ik jouw getuigschriften invullen?', 'Kan jij me helpen bij het scherper formuleren van mijn jaardoelen?', 'De schoolleiding wil dat wij de jaardoelen morgen inleveren. Er kan dan nog iets gecorrigeerd worden en dan kan de schoolleiding de kaarten met jaardoelen schoolafgestemd (inhoud en lay-out) al voor jullie printen.'

Samen maken wij de getuigschriften binnen een vooraf omkaderde tijd. Ongezonder is het om collega's halve nachten te laten doorwerken. Wij zijn een team, een college en wij pakken dat schoolafgestemd op.

Je zou ook voor de vooruitblik zo'n afspraak kunnen maken, maar aangezien je daar veel meer afhankelijk bent van inspiratie of intuïtie is dat moeilijker te plannen.

Ouderinformatie vooraf en in een latere fase

Wanneer een school besluit de aanpak van het getuigschrift te veranderen moeten de ouders vooraf geïnformeerd worden. Dat kan middels klassenouderavonden, algemene ouderavonden of via de schoolkrant of brief. De verantwoordelijkheid daarvoor ligt bij de schoolleiding. Als je de ouders duidelijk weet te maken dat de spirituele kracht van het getuigschrift wordt versterkt als schoolafstemming, feitelijke vaardigheden, objectievere en subjectievere aspecten, vooruitblik en terugblik goed worden onderscheiden en op een voor de leraren gezonde wijze worden gerealiseerd kan men niet anders dan enthousiast zijn. Vergeet men echter de ouders ruim op tijd in te lichten, dan legt men de kiem voor een soort kritiek waarop alle goede initiatieven stranden.

Ook na de grote vakantie, als van de ouders verwacht wordt dat zij hun kind ondersteunen met bijvoorbeeld het maken van huiswerk, is informatie over wat in feite in het getuigschrift stond zinvol.

Ideeën voor een plan van aanpak

- Allereerst moet de bereidheid van het college er zijn om de aanpak van de getuigschriften te veranderen.
- Men moet het eens zijn dat de volgende doelen daarin gehaald worden: schoolafstemming over doelen, lay-out en het bewuster hanteren van subjectieve en meer objectieve informatie.
- Een gesprek is nodig waar ieder zijn wensen m.b.t. de getuigschriften kan ventileren.
- Al de op- en aanmerkingen worden door de dagelijkse leiding genoteerd en na een week komt de dagelijkse leiding met een voorstel waar iedereen commentaar op mag leveren.
- Na weer een week geeft de dagelijkse leiding het beleid voor het huidige schooljaar met een optie voor later. Deze beleidsaanpak is bindend voor iedereen.
- De volgorde van aanpak is van belang:
  1. Het maken van de doelenkaart. Spreek af dat het college twee keer twee uur bijeenkomt om in school de doelenkaarten te maken.
  2. De dagelijkse leiding geeft informatie aan de ouders dat de school de aanpak van de getuigschriften afstemt en feitelijker maakt. Eventueel kunnen ouders de doelenkaarten zien.

3. De nieuwe lay-out van de getuigschriften wordt door de dagelijkse leiding geïntroduceerd in een vergadering. Het college oefent in het schrijven van informatie in complete zinnen en in korte kernachtige aanduidingen.
4. Plan alles tijdig. Februari de doelenkaart, maart ouderinformatie, april lay-out.
5. Maak een afspraak om de terugblik in de getuigschriften met elkaar te schrijven in twee weken iedere dag na schooltijd.

Op deze wijze is het mogelijk om:

- Het getuigschrift waardevoller te maken dan ooit.
- De soms abnormale werkdruk op de schouders van de individuele leraar te verminderen.
- Te werken aan een lang gekoesterde wens van schoolafstemming.

Gerard Reijngoud
Maart 2002